

Konservator – varuh stvari, ki so očem skrite

Uroš Bavec je mag. arheologije.

Končali ste študij arheologije na Filozofski fakulteti v Ljubljani, danes delate kot konservator na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Kakšna je povezava med arheologijo in konservatorstvom?

Končal sem študij arheologije in slabo leto delal kot samostojni kulturni delavec, po opravljenem pripravništvu v Posavskem muzeju Brežice sem najprej opravil muzejski izpit za arheologa – kustosa, kasneje pa sem v svoji današnji službi opravljal še strokovni izpit iz konservatorstva.

Vsak arheolog ima že kot študent na terenu opravka z ostanki materialne resničnosti, kot so npr. odlomki fresk, predmetov, skratka z artefakti, konkretnimi izdelki človeških rok. Konservator pa se ukvarja z bolj abstraktno kategorijo, gre za varstvo nepremične kulturne dediščine, kar v praksi pomeni varovanje arheoloških najdišč pred manjšimi in večjimi gradbenimi posegi v prostor. Ko pomislim na opis poklica konservator, se spomnim besed priznane slovenske arheologinje in konservatorke, Ive Mikel Curk, da je to poklic v žlahtnem pomenu te besede, zanj moraš biti nekako po-klican, čeprav morda zanj nisi šolan.

Z uvedbo bolonjskega študija je pri nas sicer možno študirati tudi konservatorstvo na Filozofski fakulteti v Ljubljani in samostojno na Fakulteti za humanistične študije v Kopru. Na drugi bolonjski stopnji se študentje že lahko usmerjajo v konservatorstvo.

Kje in kaj dela arheolog in kaj konzervator?

Arheologija je zelo razvejena veda. Področij je več, vsako področje je lahko popolnoma samostojno. Zato se nekateri že v času študija usmerijo v čisto teoretske vode. Nekateri v preučevanje starejših prazgodovinskih ali zgodovinskih obdobj ali celo v sodobno polpreteklo zgodovino in se kasneje zaposlijo na Inštitutu za arheologijo, ali pa delujejo na Oddelku za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani. Nekateri se zaposlijo v različnih muzejih, tu lahko govorimo o poklicu "muzealca ali kustosa", ki je zopet posebno področje varstva dediščine. Drugi se zaposlijo v privatnem sektorju in postanejo strokovni izvajalci raziskav, člani večjih ekip na posameznih raziskovalno-izkopavalnih projektih. Za tiste, ki jih zanima dediščinski vidik je zaposlitev načeloma možna tudi na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Tukaj pa je delo lahko terensko usmerjeno ali pa bolj pisarniško. Prvo poteka pod okriljem Centra za preventivno arheologijo.

Kaj počnemo? Na osnovi veljavne zakonodaje sodelujemo v pripravljanih fazah raziskav pred izgradnjo večjih nacionalnih gradbenih projektov, kot so na primer avtoceste, državne ceste, hidroelektrarne, kot tudi vsi ostali večji gradbeni posegi. Pregledamo ves potencialno zazidljiv teren in na podlagi različnih raziskovalnih postopkov pridobimo oceno terena z vidika njegove arheološke zanimivosti in ohranjenosti. Sledi ocena »arheološkega potenciala« v skladu z Unescovimi mednarodnimi priporočili, ki skrbijo za varovanje arheoloških ostankov in jih naša država dosledno vključuje v svojo zakonodajo in različne podzakonske akte. Osnovni cilj teh prizadevanj je, da ostanejo arheološki ostanki v največji meri nedotaknjeni. Glede na to izdelamo različna uvodna ali končna poročila, na podlagi katerih pridejo konservatorji do pravilne ocene za tisto območje, ki bo z bodočo pozidavo podvrženo uničenju. In to je moje področje dela. Na Območni enoti Zavoda v Novem mestu s kolegico pokrivava področje Dolenjske, Bele krajine in Posavja. Na osnovi zbranih podatkov v poročilih podajava oceno in končno mnenje o arheološkem pomenu določenega področja v luči Zakona o varstvu kulturne dediščine in ostalih podzakonskih aktov. Velikokrat se zgodi, da predlagamo investitorju novogradnje, delno ali celo popolno spremembo same gradbene lokacije. V primeru, da se izkaže, da spremembe ali obvozi niso možni, pa se prične izkopavanje in dokumentiranje najdišča. Smo skratka varuhi stvari, ki so našim očem nevidne.

Kakšno predstavo ste imeli o poklicu konservatorja, preden ste pričeli opravljati delo?

Priznati moram, da sem imel drugačno predstavo o konservatorstvu, katerega prvenstvena naloga ali poslanstvo je varovanje stvari in ne izkopavanje.

Koncept varovanja in ne-izkopavanja najdišč ima že dolgo zgodovino. V skladu z Unescovimi priporočili je pridobivanje podatkov ali predmetov dovoljeno le, če so izpolnjeni določeni znanstveni pogoji. Najpomembnejši pa je, da se poda pomemben argument, kaj hočemo s tem doseči in kaj bomo z izkopanimi stvarmi na koncu storili. Mogoče bo lažje razumeti z navedbo konkretnega primera. Veliko vas je že slišalo za najdbo dvorane zbirka vojakov/skulptur iz terakote, ki predstavlja del mavzoleja prvega cesarja združene Kitajske Čina (Qin Shi Huangdija). Površina grobnice je sicer ogromna, ogledati pa si je možno le obrobni, manj pomembni delček grobnice. Glavna cesarjeva grobnica ostaja hermetično zaprta. »Firbec« ni močnejši od nacionalnega in znanstvenega interesa. Samo ne-poseganje v grobnico je primer, kako se del pomembne zgodovine lahko očuva za prihodnje rodove.

Ali bi lahko izpostavili kakšen projekt, na katerem ste delali in je bil za vas še posebej vznemirljiv in pomemben?

Največji izziv je bil povezan z izgradnjo avtoceste na Dolenjskem. Na terenu sem imel do 70 skupin, ki so na različnih odsekih delale simultano. Pred tem projektom sem sodeloval le na izkopavanjih, ki jim jaz danes v šali rečem »romantična arheologija«. Delaš na označenem najdišču, raziskuješ, dokumentiraš najdbe. Delo na trasi avtoceste pa je bil ogromen logističen izziv, z ogromnimi izkopavalnimi površinami, ki so dnevno prinašala nove in nove najdbe, nova spoznanja o naši zgodovini.

Kaj vas je navdušilo nad arheologijo? Kako ste izbral študij, kakšen je to študij?

Za mladega človeka je izkušnja pomembna. In to velja tudi zame. Moji starši so živeli v okolici Sevnice in ko sem še obiskoval gimnazijo so na Vranju pri Sevnici potekala arheološka izkopavanja. Delo na najdišču Ajdovski gradec je potekalo pod okriljem Narodnega muzeja, arheologe pa je vodil dr. Peter Petru, pomemben slovenski arheolog, čudovit človek, človek, ki je imel občutek za delo z mladimi. Na najdišče sem se pripeljal s kolesom, gnala me je radovednost, dr. Petru pa si je vzel čas, mi razkazal celotno najdišče, delovno barako z izkopanimi predmeti in me povabil na malico med študente arheologije in ostale delavce. Dovolil mi je, da sodelujem pri kopanju. Ko sem na kupu že izkopane zemlje naključno odkril manjše glineno vretence za statve, me je pohvalil in mi rekel, da imam oko za najdbo, kot ga je imel tudi on v mlajših letih. Pohvala in potrditev, njegov osebni pristop sta bili zame pomembni in padla je odločitev, arheolog bom.

Po gimnaziji sem se vpisal na študij arheologije na Filozofsko fakulteto v Ljubljani. V tistih letih je bilo vpisnih mest dosti manj, vendar je bil zame to edini študij, ki me je res zanimal. Dolgotrajen študij, ki vključuje ogromno terenskih vaj. Predavanja se zaključijo ob določeni uri, terensko delo ne pozna ure.

Kakšen delavnik je značilen za ta poklic?

Kot sem že uvodoma povedal, vidim vsaj poklic terenskega arheologa kot poklic za katerega velja, da si zanj po-klican. Želja mora prihajati iz tvojega srca. Je strast do raziskovanje, je radovednost ob odkritju, je ljubezen. Terensko delo ne pozna ure, ni delo od 7.00 do 15.00, vreme lahko nagaja, ni pa ovira. O vsem, kar si odkril na terenu, želiš obvestiti druge. Pripravljaš članke, prispevke. Lahko se zgodi, da daš temu delu za določen čas celo prednost pred drugimi pomembnimi stvarmi v življenju, na primer pred družino. Zato mislim, da pri tem poklicu brez entuziazma, gorečnosti ne moreš obstati. Če tega ni, postane tvoje delo mlačno, omledno.

Nekaj ste že povedali o zaposljivosti arheologov. Kje se še lahko zaposlijo arheologi?

Mislim, da tisti diplomanti, ki si resnično želijo opravljati ta poklic, delo tudi dobijo. Nekoliko več je danes zaposlitev v privatnem sektorju, ki pokriva delo na terenu, torej izkopavanja ob večjih gradbenih projektih. Je pa zaposljivost tudi odvisna od blagostanja v državi. In število novogradenj je pokazatelj tega. Več kot se gradi, več dela imamo tudi arheologi. Danes se pri nas in po celem svetu toliko gradi, da so arheološka najdišča zelo ogrožena.

Če bi se še enkrat odločali za študij in poklic, bi ponovno izbrali to pot?

Verjetno bi se. V poklic sem prišel »z dušo in srcem« in še danes mi ni žal. Ko stopaš na to pot moraš biti temu predan. Če imaš željo in voljo za delo, je to eden najlepših poklicev. Če pa temu ni tako, in bi le nekaj delal, ker moraš pač zaslužiti denar za preživetje, potem to zate verjetno ni pravi poklic.